

Tartalom

Rezümé	1
I. Jogi szabályozás	3
I.1. 1997. évi CLIV. Törvény- Az egészségügyről.....	3
I.2. 2004. évi CXL. törvény- a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól.....	4
I.2.1. Az eljárási határidők.....	4
I.2.2. Belföldi jogsegély.....	5
I.2.3. Nemzetközi jogsegély.....	6
I.2.4. A jegyzőkönyv és a hivatalos feljegyzés	6
I.2.5. A helyszíni szemle jogi szabályozása.....	7
I.2.6. A szakértők alkalmazása.....	9
I.2.7. A lefoglalás problémái.....	10
I.2.8. Az ügyfél fogalma	11
I.3. 23/1994. (X. 26.) BM rendelet- Az eltűnt személyek felkutatásának és a rendkívüli halálesetek kivizsgálásának rendjéről	12
I.4. 34/1999. (IX. 24.) BM-EüM-IM együttes rendelet az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvénynek a halottakkal kapcsolatos rendelkezései végrehajtásáról, valamint a rendkívüli halál esetén követendő eljárásról	13
I.5. 1/2006 ORFK utasítás - a rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárás szabályzata kiadásáról.....	13
I.6. 2001. évi XVIII. törvény - a személy- és tárgykörözésről.....	14
I.7. 20/2001. (X. 11.) BM rendelet - a Rendőrség és a Határőrség körözési tevékenységéről, a körözés során alkalmazható intézkedések végrehajtásáról, valamint a körözött személyek, tárgyak tartózkodási, illetve megtalálási helyének, illetőleg a személyek és holttestek személyazonosságának megállapítása esetén követendő eljárásról.....	15
I.8. 1994. évi XXXIV. törvény - a Rendőrségről	17

Az ismeretlen holttestek azonosítása

I.9. 62/2007. (XII. 23.) IRM rendelet - a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról	17
I.10. Eljárásjogi problémák	18
II. Az elsődleges intézkedések	19
II.1. A helyszín biztosítása	19
II.2. A helyszíni halottszemle	19
II.2.1. A helyszíni halottszemle jelentősége	19
II.2.2. A különös ismertetőjegyek	20
II.2.3. Az ujj-és tenyérnyomat vétel.....	20
II.3. Az eljárás megindítása	21
II.4. A hatósági boncolás.....	21
II.4.1. Az egyéb orvosszakértői feladatok	22
II.5. Az igazságügyi toxikológiai vizsgálat	22
III. Az azonosítás szakértői lehetőségei.....	23
III.1. Az igazságügyi ujjnyomatszakértő bevonása	23
III.2. Az összehasonlító DNS vizsgálat.....	23
III.3. A szuperimpozíciós vizsgálat	24
III.4. A „beépített” orvosi eszközök	25
III.5. A fogsor alapján történő azonosítás	25
IV. Az azonosítás nyomozati lehetőségei	26
IV.1. A Köözési Információs Rendszer	26
IV.2. A média hatalma	27
IV.3. A hajléktalanszállók és segélyszervezetek	28
IV.4. A felismertetési eljárás	29
IV.5. A belföldi jogsegély	30
IV.6. Az adatgyűjtés	30
V. Ismeretlen csecsemők	31

Az ismeretlen holttestek azonosítása

VI. Ismeretlen csontok megtalálásával kapcsolatos teendők és iü. orvosszakértői módszerek	33
VI.1. Az általános intézkedések.....	33
VI.2. Az azonosítás néhány iü. orvosszakértői módszere	34
VII. A további teendők	35
VII.1. Ha nem sikerül azonosítani. . .	35
VII.2. Az azonosítás után	36
VIII. Statisztika	37
IX. Javaslatok.....	37
X. Érdekes esetek	39
X.1. A múmia visszatér?	39
X.2. Zalaegerszegről a Dunába.....	39
X.3. A Szabadság híd tetején.....	40
X.4. Aki hazatért a temetése napján.....	40
Záró gondolatok	42

Rezümé

Manapság mindenki néz amerikai filmsorozatok...sorozatokat, melyekben a korszerű technológiának köszönhetően egy pillanat alatt megállapítják a gondosan közterületen hagyott ismeretlen holttestek személyazonosságát, családi állapotát, munkahelyét, de még a barátait is...nos, ez a valóságban sajnos nem így működik.

Az ember azt gondolná, hogy mindenki hiányzik valakinek. Hogy az ember társas lény, így mindenkinek vannak kapcsolatai, van legalább egy olyan ember a környezetében, akinek feltűnik a hiánya. Erre sajnos az élet rácáfol. Sok, olykor több tíz éve ismeretlen holttest várja azt az egy embert, akinek hiányzik, aki elmond érte egy búcsúimát, aki gondol rá halottak napján és aki majd rendbe teszi ledőlt síremlékét, melyre csak annyit írtak: neve-ismeretlen.

Budapest illetékességi területén hatóságom, a Budapesti Rendőr-főkapitányság, V. kerületi Rendőrkapitányság, Rendkívüli Haláleseti Osztály feladata az ismeretlen holttestek azonosítása, személyazonosságuk megállapítása és a hozzátartozók felkutatása, akikkel közöljük, hogy évek óta nem látott rokonát ne keresse tovább.

Amikor életemben először sikerült beazonosítanom egy ismeretlen holttestet hatalmas sikerélmény öntött el, holott a hozzátartozók évek óta nem tartották a kapcsolatot rokonukkal. Én mégis valahogy úgy éreztem, megnyugvást hoztam ezzel nem csupán a halottnak, de a rokonoknak is, hiszen erkölcsileg felmentettem őket a felelősség alól, hogyha megkérdezik őket, mi a helyzet rég nem látott rokonukkal, akit sorsára hagytak és hajléktalan életmódjáért mélyen elítéltek, elmondhassák, hogy már bizony meghalt, így nem kell vele törődni.

Sok olyan esettel is találkozunk ugyanakkor, amikor idős, öregkori szellemi leépülésben szenvedő személyek hazafelé menet eltévednek, vagy régóta halott rokonaikat keresve otthonuktól távol köszönt rájuk a halál. Őket hozzátartozóik kétségbeesve keresik, azonban előfordul, hogy csak évek múlva bukkan valaki rá az eltűnt földi maradványaira. A hozzátartozók számára a biztos azonban sokszor jobb, mint az évekig tartó bizonytalanság, hiszen így megadatik nekik, hogy végső búcsút vegyenek szerettüktől és méltó síremléket állíthassanak neki.

Az ismeretlen holttestek azonosítása

Jelen dolgozattal az a célom, hogy segítséget nyújtsak kollégáimnak az ismeretlen holttestek azonosítási lehetőségeinek megtalálásában, az általunk alkalmazott azonosítási módszerek és technikák bemutatásával.

Az ismeretlen holttestek azonosításában nagy szerepe van a kreativitásnak, hiszen minden ügy más, minden ügynek más lehet a megoldási kulcsa.

Én soha nem találkozom életükben azokkal, akikkel haláluk után „foglalkozom”. Nekem nem mesélik el, hogy hogyan hívják őket, mivel foglalkoznak, van-e, aki hazavárja őket, mit szeretnek, vagy mitől félnek. Nekem abból kell dolgoznom, amit üzennek, hogy milyen nyomokat hagytak maguk mögött a világban.

Hiszek abban, hogy kivétel nélkül mindenki megérdemli azt, hogy legyen legalább egy olyan ember, akinek emlékeiben örökké élni fog.

I. Jogi szabályozás

Az ismeretlen holttestek azonosítása a rendkívüli halálesetek körébe tartozik. Hatóságunk, a Budapesti Rendőr-főkapitányság V. kerületi Rendőrkapitányság, Rendkívüli Haláleseti Osztály foglalkozik a Budapest illetékességi területén történt rendkívüli halálesetek kivizsgálásával. Az egységben ketten foglalkozunk speciálisan az ismeretlen holttestek azonosításával.

A munkáltatói jogkör gyakorlója a BRFK V. kerületi Rendőrkapitányság vezetője, szakfelügyeletünket a Budapesti Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főosztályon keresztül látják el, valamint gazdasági és anyagi-technikai téren is a Bűnügyi Főosztályhoz tartozunk.

Munkánk során szorosan együttműködünk a Semmelweis Egyetem Általános Orvostudományi Kar Igazságügyi és Biztosítás-orvostani Intézettel (a továbbiakban: Intézet), ahol a hatósági boncolásokat végzik el, valamint az Igazságügyi Szakértői és Kutató Intézet Országos Toxikológiai Intézettel, akik az igazságügyi (továbbiakban: iü.) toxikológiai vizsgálatot készítik el, valamint a Bűnügyi Szakértő és Kutató Intézettel, akik az egyéb szakértői vizsgálatokat végzik.

Munkánkat az alábbi jogszabályok alapján végezzük.

I.1. 1997. évi CLIV. Törvény- Az egészségügyről

218. § (4) Rendkívüli az a halál, amelynek természetes módon való bekövetkezését a körülmények kétségesse teszik, így

- a) bekövetkezésének körülményei bűncselekmény elkövetésére utalnak,*
- b) közlekedési vagy foglalkozás körében bekövetkezett baleset okozta vagy annak gyanúja merül föl,*
- c) egyéb baleset vagy mérgezés okozta, és a halál bekövetkezésével összefüggésben szükséges a felelősség vizsgálata,*
- d) öngyilkosság okozta, vagy a körülmények arra utalnak,*

e) az egészségügyi ellátás során következett be, és az egészségügyi dolgozó foglalkozási szabályszegésének gyanúja merül föl,

f) bekövetkezésének előzményei, körülményei ismeretlenek, vagy nem állnak rendelkezésre olyan adatok, amelyekből megalapozottan következtetni lehetne a halál bekövetkeztének körülményeire,

g) fogvatartott elhalálozása esetén.

(5) A személyazonosság megállapításáig a rendkívüli halál esetén követendő eljárást kell alkalmazni, ha az elhunyt személyazonossága ismeretlen.

Fentiek alapján tehát függetlenül attól, hogy az elhunyt miben hal meg, amennyiben a személyazonosság nem állapítható meg egyértelműen, akkor rendkívüli halálesetként kell kezelni és ezek alapján kell az eljárást lefolytatni. A bűncselekmények áldozatainak halála is rendkívüli halálesetnek minősül, azonban arra hatóságunk hatáskörrel nem rendelkezik.

Ez alapján járunk el akkor is, ha a személyazonosság megerősítésére van szükség, például amikor a holttest állapota miatt nem állapítható meg egyértelműen a személyazonosság, a holttestnél személyazonosító iratokat nem találnak, vagy adatai csupán bemondás alapján kerültek megállapításra, illetve ha a személyazonosító adatok valóságával kapcsolatban kétség merült fel.

I.2. 2004. évi CXL. törvény- a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól

A törvény az eljárási szabályokat határozza meg a rendkívüli halálesetek ügyében.

I.2.1. Az eljárási határidők

Az ismeretlen holttestek azonosítása a közigazgatási hatósági eljárás szabályai szerint történik. A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL törvény (továbbiakban: Ket.) kijelöli az eljárási határidőket, meghatározza a döntés módját, valamint –sajnos igen szűkösen- a végrehajtható eljárási cselekmények körét kijelöli.

A Törvény 33. § alapján az eljárási határidő 30 nap, amely egy alkalommal 30 nappal hosszabbítható.

Ez olyan szempontból aggályos, hogy amennyiben a 60. napon jut a hatóság tudomására valamilyen, az ügy szempontjából lényeges körülmény, az eljárásban akkor is döntést kell hozni, nincs helye további hosszabbításnak.

Az ismeretlen holttestek esetében az ügyirat az irattárba kerülését követően sem selejtezhető, a 30 nap onnantól számít, hogy a személyazonosság megállapítást nyert, vagyis az ismeretlen holttestek beazonosításának határideje gyakorlatilag korlátlan.

I.2.2. Belföldi jogsegély

26. § (1) Jogsegélyt akkor lehet kérni, ha

a) az ügyben a megkereső hatóság illetékességi területén kívül kell valamely eljárási cselekményt elvégezni,

b) azt az ügyfél jogos érdeke vagy a költségtakarékosság indokolja, vagy

c) az ügy elbírálásához olyan adat vagy irat szükséges, amellyel más hatóság, egyéb állami, önkormányzati szerv vagy – ha törvény meghatározott ügyfajtában lehetővé teszi – egyéb szerv vagy személy rendelkezik.

Jogsegélyre a hatósági eljárásban akkor kerül sor, ha a hatáskörrel rendelkező illetékes szervnek az adott ügy intézése során olyan adatra, tényre, iratra vagy bizonyítékra van szüksége, amely más hatóságnál van, vagy onnan szerezhető be, illetőleg ha olyan eljárási cselekményt kell végeznie, amely más hatóság illetékességi területén fogatosítható. Ezen túlmenően sor kerülhet jogsegély kérésére, ha az ügyfél jogos érdeke vagy a költségtakarékosság azt indokoltá teszi. A jogsegély az az eljárási cselekmény, amellyel a megkeresett hatóság a megkereső hatóságnak a felsorolt körülményekre, illetőleg cselekményekre irányuló kérelmét teljesíti.

Ennek hátránya, hogy természetesen az ügybe az ügygazda lát bele a legjobban, így a megkeresés kapcsán az információ torzulhat.

I.2.3. Nemzetközi jogsegély

27. § (1) Ha a Magyar Köztársaságnak valamely állammal közigazgatási jogsegélyegyezménye van, vagy annak hiányában az államok között viszonzási gyakorlat áll fenn, vagy többoldalú nemzetközi szerződés ezt lehetővé teszi, a hatóság a 26. § (1) bekezdésében meghatározott jogsegély érdekében külföldi hatósághoz fordulhat, illetve köteles teljesíteni a külföldről érkező jogsegélykérelmet.

A Ket. korszerűsítette a nemzetközi jogsegély intézményét. A nemzetközi kapcsolatok fejlődése, az országhatáron átnyúló ügyek számának növekedése miatt megszűnt a külügyminiszter kizárólagos hatásköre a nemzetközi jogsegélyügyekben. A törvény előírja, hogy mind a külföldre irányuló, mind a külföldről érkező jogsegély esetén az eljáró hatóságok - a törvényben meghatározott kivételekkel - közvetlenül érintkeznek egymással.

A nemzetközi jogsegély alapvetően a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központon keresztül történhet hivatalosan, azonban ennek határideje sajnos igen hosszadalmas, egy-egy megkeresés teljesítése akár több évet is igénybe vehet.

Jelenleg nagy segítséget nyújtanak a rendőrségi összekötő tisztek, akiket közvetlenül tudunk megkeresni egy-egy külföldi állampolgár személyazonosságának megállapítása, vagy megerősítése során. Összekötő tisztek főként a környező országokban, valamint Európa nagyobb országaiban vannak.

I.2.4. A jegyzőkönyv és a hivatalos feljegyzés

39. § (1) A tárgyalásról, a lefoglalásról és a jogszabályban meghatározott eljárási cselekményekről, valamint ha az ügyfél kéri vagy az eljárás érdekében egyébként szükséges, a szóbeli kérelemről, az ügyfél, a tanú, a szakértő meghallgatásáról, a szemle lefolytatásáról és más bizonyítási cselekményekről jegyzőkönyvet kell készíteni.

Ez alapján az azonosítás során végzett, nem a fentiek közé sorolható tevékenységről elég jelentést, vagy hivatalos feljegyzést készítenünk.

Az, hogy az (1) bekezdés meghatározza azokat az eseteket, amikor a jegyzőkönyv készítése kötelező, nem korlátozza az eljáró hatóságot abban, hogy - az adott ügy jellegét figyelembe véve - olyan eljárási cselekményekről is jegyzőkönyvet készítsen, amelyeknél ezt az (1) bekezdés nem írja elő.

Elvileg a hangfelvétel, valamint a kép- és hangfelvétel alkalmas lehet a jegyzőkönyv - legalább átmeneti időre szóló - kiváltására, de itt már adódhatnak problémák. Előfordul, hogy esetleg a nyilatkozat legfontosabb része - pl. az erős háttérzaj miatt - nem érthető, de technikai vagy gépkezelési hiba miatt az is megtörténhet, hogy az egész felvétel vagy annak egy része használhatatlan, s emiatt az eljárási cselekményt meg kell ismételni (ennek költségei ilyen esetben az eljáró hatóságot terhelik, s ráadásul az ügy elbírálása is késedelmet szenved).

Mivel a közigazgatási eljárásban a szabad bizonyítás elve érvényesül, alkalmazható a képfelvétel is, amely lehet film-, videó- és fényképfelvétel. Ám ilyenkor sem lehet kizárni a technikai hibát, ami esetleg azzal jár, hogy a bizonyíték pótolhatatlan. Ezzel kapcsolatban azonban hangsúlyoznunk kell, hogy bár a képfelvétel nagyon fontos bizonyíték lehet, nem válthatja ki a jegyzőkönyvet vagy hivatalos feljegyzést, hanem annak csupán bizonyító erejű melléklete lehet. A lényeg, hogy nyomon követhetők, vagyis dokumentáltak legyenek az elvégzett cselekmények.

I.2.5. A helyszíni szemle jogi szabályozása

56. § (1) Ha a tényállás tisztázására ingó, ingatlan (a továbbiakban együtt: szemletárgy) vagy személy megtekintése vagy megfigyelése szükséges, a hatóság szemlét rendelhet el.

57.§ (2) Életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzet veszélye miatt, továbbá közrendvédelmi, közbiztonsági, illetve törvényben meghatározott más fontos okból a szemle haladéktalanul megtartható.

(4) A szemle során a szemlét végző személy a hatásköre gyakorlásának keretei között a megfigyelni kívánt területre, építménybe és egyéb létesítménybe beléphet, ott a szemle tárgyával összefüggő bármely iratot, tárgyat vagy munkafolyamatot megvizsgálhat, a

Az ismeretlen holttestek azonosítása

szemletárgy birtokosától és a szemle helyszínén tartózkodó bármely más személytől felvilágosítást kérhet, a helyszínről, a szemletárgyról, folyamatokról fényképet vagy kép- és hangfelvételt készíthet, mintavételt eszközölhet, továbbá egyéb bizonyítást folytathat le.

A helyszíni halottszemle jelentősége óriási, hiszen itt kerülnek rögzítésre azok a jellemzők, sajátosságok, amely alapján az elhunytat a későbbiekben azonosítani lehet. A szemlének két válfaja van: a hatóság hivatali helyiségében vagy a hatóság által kijelölt helyen lebonyolított szemle, amelyre a szemletárgyat a hatóság felhívására a szemletárgy birtokosa köteles magával vinni, illetőleg a helyszíni szemle, amely utóbbinál a szemle megtartására jogosult személy megy ki a szemle megtartása végett a helyszínre.

A szemle kapcsán a hatósági tanúk tekintetében az alábbiak szerint rendelkezik a törvény:

55. § (1) *A hatóság a biztosítási intézkedés alkalmazása során, szemlénél, lefoglalásnál, hatósági ellenőrzésnél hatósági tanút vehet igénybe.*

(2) Nem alkalmazható hatósági tanú, ha az eljárási cselekményről hangfelvétel vagy kép- és hangfelvétel készül.

Ha a hatóság valamely eljárási cselekmény során hatósági tanút alkalmaz, jegyzőkönyvet kell készítenie az eljárási cselekményről. Ebben felfedezhető az az ellentmondás, hogy a helyszíni és halottszemléről az egyéb belső szabályozások alapján minden esetben a jegyzőkönyv mellett fényképfelvételt kell készíteni, így a Ket. alapján ott tehát nem lehetne hatósági tanút alkalmazni, pedig ha nincs jelen hozzátartozó, a szemlét a hatóságon kívül akkor is végig kell követnie valakinek. Ez az ellentmondás feloldható például úgy, hogy a hatóság a helyszíni és halottszemlét olyan személyek jelenlétében végzi el, akik tudják igazolni a szemle lefolyását, de mégsem lesznek hatósági tanúk- így például a halottszállítók vannak jelen a szemle ideje alatt.

I.2.6. A szakértők alkalmazása

58. § (1) Szakértőt kell meghallgatni vagy szakértői véleményt kell kérni, ha az eljáró hatóság nem rendelkezik megfelelő szakértelemmel, és

a) az ügyben jelentős tény vagy egyéb körülmény megállapításához különleges szakértelem szükséges, vagy

b) jogszabály írja elő a szakértő igénybevételét.

Ha jogszabály meghatározott szakértő igénybevételét írja elő, úgy ezt a szervezetet, intézményt, testületet vagy személyt kell szakértőként kirendelni. Egyéb esetben igazságügyi szakértőt, igazságügyi szakértői intézményt, más szervet vagy szakértő testületet, indokolt esetben szakértelemmel rendelkező egyéb személyt kell szakértőként kirendelni.

Az ismeretlen holttestek azonosítása során több szakértőt alkalmazunk, elsődlegesen igazságügyi orvosszakértőt, igazságügyi toxikológus szakértőt, illetve igazságügyi ujjnyomatszakértőt vonunk be az eljárásba. A szakértők speciális feladatait a későbbiekben ismertetem.

I.2.7. A lefoglalás problémái

Gyakori gondot okoz az, hogy a helyszínen a helyszíni szemlebizottság nem tudja pontosan, hogy mit foglaljanak le. Ez nem róható fel a bizottságnak, hiszen igazából semmilyen törvény nem mondja ki pontosan, hogy a holttestek esetén mit kell lefoglalni.

A Ket. alapján:

50/A. § (1) Az ügyben érdemi döntésre jogosult hatóság a tényállás tisztázása érdekében jogosult valamely dolog birtokának a birtokos rendelkezése alóli elvonására (a továbbiakban: lefoglalás), ha a tényállás másként nem tisztázható vagy az jelentős késedelemmel járna, vagy a lefoglalás mellőzése a tényállás tisztázásának sikerét veszélyeztetné.

(2) A lefoglalás érdekében a dolog birtokosát fel kell szólítani, hogy a dolgot adja át. Nem köteles a dolog átadására az, aki tanúként nem hallgatható meg.

(3) Ha a dolog átadására köteles személy nem adja át a dolgot, a hatóság a lefoglalást a rendőrség közreműködésével foganatosítja, és a dolog átadására köteles személyt eljárási bírsággal sújthatja.

(4) A lefoglalás foganatosítására a szemle szabályai irányadóak azzal, hogy a szemletárgy birtokosára vonatkozó szabályokat a lefoglalt dolog birtokosára kell alkalmazni.

50/B. § (1) A hatóság a lefoglalt dolgot elszállítja és megőrzi, vagy ha az elszállítás lehetetlen vagy aránytalanul magas költséggel járna, a dolgot a birtokos őrzetében hagyja a használat és az elidegenítés jogának megtiltásával.

(2) A lefoglalásról készített jegyzőkönyv a lefoglalt dolgot egyedi azonosításra alkalmas módon írja le.

(3) A lefoglalt dolgot úgy kell őrizni, hogy az változatlan maradjon, a lefoglalt dolgot ne lehessen kicserélni, és az azonossága könnyen megállapítható legyen.

Az ellenőrzés kapcsán - a bizonyítás, a tényállás megállapítása szempontjából - ügydöntő jelentősége lehet az erről készült feljegyzésnek, illetve jegyzőkönyvnek.

Fentiek alapján látható, hogy a törvényben holttestekről egyetlen szó sem esik. Így meg kell kísérelnünk a jogszabályt „ráerőltetni” a helyzetünkre. Ezek alapján a helyszínen a holttest értékeit és ruházatát nem foglalhatjuk le, mivel nincs kitől és nincs semmilyen jogalapja, hiszen a halott alapesetben nem követett el semmilyen szabályszegést. Továbbá a lefoglalt dolgot a lefoglalás megszüntetésével ki kellene adni az arra jogosultnak, azonban ezek az értékek, a ruházat és az egyéb tárgyak, tekintettel a fertőzés nagyfokú veszélyére elégetés módszerével megsemmisítésre kerülnek.

Így tehát a gyakorlatban az alakult ki, hogy azt foglaljuk le, aminek a birtoklása jogszabályba ütközik, vagyis lefoglaljuk a fegyvert és annak tartozékait, valamint a kábítószer. Ezeknek ugyanis szükséges a további szakértői vizsgálata és a kábítószer esetében annak további kezelése külön eljárási szabályok szerint, központi módon történik.

A holttestnél talált egyéb értékeket mellékletként, vagy biztosított tárgyként kezeljük, azokat a helyszínen bűnjelzacskóban helyezik el, mivel nincs „közigazgatási zacskó”, majd a holttesttel együtt beszállítják a boncterembe.

A holttestnél talált értékeket szintén egy bűnjelzacskóba helyezik, majd hatóságunkhoz szállítják. Ezek a későbbiek során az azonosításban lehetnek segítségünkre.

Tekintettel arra, hogy a nagyfokú fertőzésveszély miatt a ruházatot az eltemettetéskor megsemmisítik, így azok pontos leírása és egyenkénti lefényképezése minden esetben szükséges. A fényképfelvételeket CD lemezre írják, amely majd az ügyirat mellékletét fogja képezni.

A szintén a lefoglalást is szabályozó 1/2006. ORFK utasítás alapján a lefoglalt dolog megőrzéséről, majd az arra jogosultnak történő kiadásáról kell gondoskodnunk.

I.2.8. Az ügyfél fogalma

15. § (1) Ügyfél az a természetes vagy jogi személy, továbbá jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, akinek jogát vagy jogos érdekét az ügy érinti, akit hatósági ellenőrzés alá vontak, illetve akire nézve a hatósági nyilvántartás adatot tartalmaz.

Ezek alapján az ismeretlen holttest nem ügyfél, hanem a későbbi esetleges azonosítást követően az elhunyt ismertté vált hozzátartozója lesz ügyfél az eljárásban.

I.3. 23/1994. (X. 26.) BM rendelet- Az eltűnt személyek felkutatásának és a rendkívüli halálesetek kivizsgálásának rendjéről

8. § (3) Az ismeretlen holttest azonosítására irányuló eljárásban a rendőrség a holttest fellelésének környezetében is jogosult adatgyűjtést folytatni.

Hatalmas jelentősége van a helyszíni halottszemle szakszerű lefolytatásának, amelynek során a holttest fellelésének környezetében is jogosult adatgyűjtést végezni a rendőrség. Ennek a gyakorlati életben akkor van jelentősége, amikor hajléktalan személy ismeretlen holttestét találják meg, hiszen a hajléktalanok gyakran egy bizonyos területen tartózkodnak, egy saját belső szabályok szerint működő, laza közösségben ahol ha más nem, hát beceneven, vagy keresztnéven ismerik őket. Ezen apró, töredék adatok óriási segítséget nyújtanak az ismeretlen holttestek azonosítása során.

12.§ (3) A temetés elhalasztásának időtartama az ismeretlen személyazonosságú holttest esetén, annak fellelésétől számítva sem haladhatja meg a harminc napot.

A harminc nap elteltével a holttestet el kell temetni! Tekintettel arra, hogy a személyazonosság ismeretének hiányában hozzátartozót nem tudunk találni, így a holttest eltemettetéséről a Budapest Főváros, a haláleset bekövetkezésének helye szerint illetékes Polgármesteri Hivatal köteles gondoskodni. Az ismeretlen holttesteket tilos hamvasztani, mivel úgy a későbbiekben szükséges esetleges azonosítási eljárás megghiúsulhatna.

Az eljárás során elkészítik a név nélküli holttest halotti anyakönyvi kivonatát, amelybe a sajátosságok és jellemzők kerülnek a személyes adatok helyére.

A temetés köztemetés lesz minden esetben hozzátartozók hiányában, a költségeit tehát az önkormányzat viseli.

I.4. 34/1999. (IX. 24.) BM-EüM-IM együttes rendelet az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvénynek a halottakkal kapcsolatos rendelkezései végrehajtásáról, valamint a rendkívüli halál esetén követendő eljárásról

1. § (2) A halottvizsgálatot az arra illetékes orvosnak haladéktalanul, de legkésőbb a halálesetről való értesülésétől számított 6 órán, közterületen vagy nyilvános helyen történő halál esetén, soron kívül, de legfeljebb 2 órán belül kell elvégeznie.

Az ismeretlen holttestek halottszemléjét függetlenül attól végre kell hajtani, hogy más, rendkívüli halálesetre utaló körülmény nem áll fent. Így tehát, ha egy személyazonosító igazolványokkal nem rendelkező személy kórházi kezelését követően meghal és a személyi adatai másképpen nem állapíthatóak meg, úgy szükséges a halottszemle lefolytatása és az eljárás kezdeményezése minden esetben. Ilyenkor a halottszemlét a boncteremben hajtják végre. Ilyen esetekben rendőrorvosi véleményt nem készítenek, mivel ekkorra már a hatósági boncolás általában megtörténik, így igazságügyi orvosszakértői vélemény áll rendelkezésünkre, ez mintegy kiváltja a rendőrorvosi véleményt.

Az egyes rendőri szerveknél eltérő időintervallumot határozhatnak meg, hogy mennyi időn belül kell a halottszemlét végrehajtani, ez függ a szemlebizottság leterheltségétől is.

I.5. 1/2006 ORFK utasítás - a rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárás szabályzata kiadásáról

49. A szemlebizottság tagjai:

- a) a szemlebizottság vezetője,*
- b) a bűnügyi technikus (technikai felelős),*
- c) orvos,*
- d) indokolt esetben szakértő vagy speciális szakismerettel rendelkező személy,*
- e) szükség esetén hatósági tanú.*

114. b) *A holttest arcáról, majd az egész testről fényképfelvételeket kell készíteni, különös tekintettel a testen lévő műtéti hegekre, tetoválásokra, egyéb egyedi azonosításra alkalmas elváltozásokra. Amennyiben az arc állapota nem megfelelő, azt meg kell kísérelni helyreállítani.*

Ennek jelentősége, hogy sok esetben sajnos az arc olyan állapotú, hogy a hozzátartozók a fényképfelvétel alapján nem tudják azonosítani, így szükséges valamelyest a holttest arcának helyreállítása. Így például a halott arcának letörlése, felismerhetővé és felismertethetővé tétele.

A helyszínen speciális szakismerettel rendelkező személy lehet a tűzoltóság, a gázművek, a vízirendészet, vagy egyéb hatóság tagja, aki a helyszínen segíti munkánkat.

I.6. 2001. évi XVIII. törvény - a személy- és tárgykörözésről

1. § (1) Ezt a törvényt kell alkalmazni a személyek, az ismeretlen holttestek és a tárgyak körözése, valamint a körözött személyek, holttestek és tárgyak nyilvántartása során.

4. § A Rendőrség annak a személynek, holttestnek, tárgynak a körözését végzi, akinek, illetve amelynek felkutatását vagy személyazonosságának megállapítását jogszabályban arra feljogosított hatóság határozatban elrendelte.

A körözést haladéktalanul el kell rendelni, és a holttestek körözése minden esetben kiemelt minősítésű és kulcsszava a 'holttest'.

Gyakori probléma, hogy nem a megfelelő alapossággal viszik fel a holttest jellemzőit, sajátosságait, vagy nem viszik fel a fényképfelvételeket, így hiába került kiadásra a körözés, gyakorlatilag abból lehetetlen azonosítást végezni.

I.7. 20/2001. (X. 11.) BM rendelet - a Rendőrség és a Határőrség körözési tevékenységéről, a körözés során alkalmazható intézkedések végrehajtásáról, valamint a körözött személyek, tárgyak tartózkodási, illetve megtalálási helyének, illetőleg a személyek és holttestek személyazonosságának megállapítása esetén követendő eljárásról

4. § (1) Az ismeretlen személyazonosságú személy, illetve holttest azonosítása érdekében folytatott adatgyűjtést ki kell terjeszteni azokra az egészségügyi és szociális intézményekre, amelyek feltehetően rendelkeznek az azonosítást lehetővé tévő vagy azt elősegítő információval.

(2) Gondoskodni kell az ismeretlen személyazonosságú személy, illetve holttest

a) részletes – az esetleges tetoválást, testi jellegzetességet, illetőleg más különös ismertetőjegyeket feltüntető – személyleírásának elkészítéséről;

b) arcfényképének és egész alakos fényképének, valamint az esetleges tetoválás, testi jellegzetesség fényképének elkészítéséről;

c) ujjnyomatának biztosításáról;

d) daktiloszkópiai és fényképanyilvántartásban, valamint a körözési nyilvántartásban történő ellenőrzésről.

(3) Ismeretlen holttest esetén az (1) és (2) bekezdésben meghatározottakon kívül – orvos bevonásával – gondoskodni kell a fog státusz, a vércsoport és a csontrendszeri sajátosságok megállapításáról, valamint DNS-elemzésre alkalmas minta vételéről is.

5. § (1) Az ismeretlen helyen lévő személy, illetve tárgy felkutatása, valamint az ismeretlen személy, illetve holttest személyazonosságának megállapítása érdekében szükséges intézkedéseket, és azok sorrendjét a körözést folytató hatóság vezetője határozza meg.

(2) A körözést folytató hatóság az olyan intézkedés megtétele érdekében, amelyet nem a saját illetékességi területén kell végrehajtani, megkeresheti a foganatosítandó intézkedés helye szerint illetékes rendőrkapitányságot.

Az ismeretlen holttestek azonosítása

(3) A megkeresett rendőri szerv a körözést folytató hatóság által meghatározott határidőben köteles végrehajtani a kért intézkedést, vagy közölni annak akadályát.

(4) A körözést folytató hatóság a körözést elrendelő hatóságtól a határozatban foglaltakon kívül – az ismeretlen helyen lévő személy, illetve tárgy felkutatását, valamint az ismeretlen személy, illetőleg holttest személyazonosságának megállapítását elősegítő – további adatok közlését kérheti.

6. § (1) *A megtett intézkedésekről és azok eredményéről minden esetben feljegyzést vagy jelentést kell készíteni.*

(2) A körözést folytató hatóság a tudomására jutott – az ismeretlen helyen lévő személy, illetve tárgy felkutatását, valamint az ismeretlen személy, illetőleg holttest személyazonosságának megállapítását elősegítő – adatokat haladéktalanul rögzíti a körözési információs rendszerben.

Minden esetben végre kell(ene) hajtani a fentieket. Ezek végrehajtásának akadálya lehet a szakmai felkészületlenség, illetve természetesen a leterheltségből adódó időhiány. Budapesten szerencsés helyzetben vagyunk, mivel itt rendőrorvosok vannak jelen a helyszíni halottszemlén, vidéken azonban a körzeti orvos, vagy ügyeletes orvos végzi a halottvizsgálatot, akik sajnos - a tapasztalatok alapján - nem megfelelően hajtják végre a feladatukat, gyakran a holttest lemeztelenítése nélkül, olykor csak „távoli szemrevételezéssel” végzik a halottvizsgálatot.

Ennek kiküszöbölésére vissza kívánják állítani országos szinten a rendőrorvosi hálózatot, azonban ez a jogszabályi háttér és a bűnügyi orvosok hiánya egyelőre csak terv.

A minták biztosítására is ellentétes utasítások léteznek, de a gyakorlati életben a boncteremben az iü. orvosszakértő hajtja végre ezt, így a DNS mintavételt is ők végzik el és a toxikológiai vizsgálatra is ők biztosítanak mintát.

I.8. 1994. évi XXXIV. törvény - a Rendőrségről

39. § (1) A rendőr magánlakásba bebocsátás vagy hatósági határozat nélkül nem léphet be, illetve nem hatolhat be, kivéve

d) rendkívüli vagy tisztázatlan okból bekövetkezett halálesettel kapcsolatos intézkedés megtételére;

Ez alapján lehetséges az, hogyha felmerül a gyanú, hogy a lakásban (rendkívüli) haláleset történt, úgy a lakásba a rendőrség tagja határozat nélkül is bemehet.

91/Q. § (1) A rendőrség a közigazgatási feladatainak ellátása céljából – a külön törvény alapján kezelhető adatokon kívül – kezeli:

d) az ismeretlen holttestek és a rendkívüli halálesetek jellemzőit a holttest azonosításáig, illetve a holttest megtalálásától vagy a haláleset bekövetkezésétől számított húsz évig.

I.9. 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet - a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról

19. § (1) A rendőr haladéktalanul jelentést tesz az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv ügyeletesének, valamint a szemlebizottság megérkezéséig gondoskodik a helyszín biztosításáról, ha olyan halálesetről szerez tudomást, amely

a) bárki számára azonos feltételekkel használható helyen (a továbbiakban: nyilvános hely) következett be, vagy

b) nem nyilvános helyen következett be, és a körülmények rendkívüli halál megállapítását valószínűsítik.

(2) A halálesetről az ismert hozzátartozót értesíteni kell.

(3) Nyilvános helyen történt halálesetnél a holttestet megfelelő módon el kell takarni.

I.10. Eljárásjogi problémák

A rendkívüli halálesetek kivizsgálása során tehát az eljárásjogi szabályok közül a 2004. évi CXL. törvény- a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól című jogszabályt kell alkalmazni. Gyakorlatilag ez az eljárás alkalmatlan arra a célra, amire használnunk kell, hiszen a törvényben egyetlen mondatban sem szerepel a „holttest”, a ’rendkívüli haláleset’, vagy az ’ismeretlen’ szó, így gyakorlatilag érthetetlen, hogy miért ezt a jogszabályt kell alkalmazni.

A válasz mégis egyszerű: azért ezt alkalmazzuk, mert nincs más. Büntetőeljárást nem lehet lefolytatni, mivel nincs klasszikus értelemben vett „bűn”, hiszen bár az öngyilkosság is valahol emberölés, ahol az elkövető azonos a sértettel, mégsem büntetendő cselekmény. A közigazgatási hatósági eljárás azonban nem ad felhatalmazást például arra, hogy más illetékességi területen végezzünk eljárási cselekményt, vagy hogy operatív eszközöket alkalmazzunk. Továbbá gyakran szembesülünk azzal, hogy az adatszolgáltatást megtagadják a különböző telefontársaságok, mivel csak az 1998 évi XIX-es, „A büntetőeljárásról” szóló törvény hivatkozását fogadják el, így közigazgatási hatósági eljárásban nem adhatnak felvilágosítást. Ennek megváltoztatása hosszú évek óta napirenden szerepel a törvényalkotásban, azonban az átfogó változás még várat magára. Jelenleg már folyik a halottakkal kapcsolatos kormányrendeleti szintű szabályozás kidolgozása a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumban, a munka a modellvázlat kialakításának fázisába lépett.

Emellett további problémát okoz a lefoglalás, amely nem csupán a fent részletezett esetben, a helyszíni szemle során okoz komoly fejtörést, hanem például a holttestből történő mintavétel során is komoly aggályok vannak a lefoglalás vonatkozásában. Elméletileg, mivel mintát biztosítunk a holttestből annak további szakértői vizsgálatára, így le kellene foglalni nem csupán a mintát, hanem a holttestet is. Ezt gondolom nem szükséges tovább részletezni, hogy miért aggályos. A megoldás azért nehézkes, mert a Ket. az törvény, az összes többi egyéb szabályozás pedig rendelet, így alacsonyabb szintű szabályozás.

A megoldást nekünk, gyakorlati végrehajtóknak kell kitalálnunk oly módon, hogy az jogszerű legyen és ne sértse a hozzátartozók kegyeleti érzéseit sem.

II. Az elsődleges intézkedések

Az eljárás gyakorlati lefolytatása a helyszín biztosítását követően a helyszíni halottszemlével indul.

II.1. A helyszín biztosítása

A helyszíni és halottszemle megkezdéséig a helyszínbiztosítók gondoskodnak arról, hogy a helyszín az eredeti állapotában maradjon a bizottság kiérkezéséig, valamint visszatarthatják a helyszínen a tanúkat, illetve adatgyűjtést végezhetnek a helyszín környezetében. A helyszínbiztosító a szemlebizottság-vezetőnek jelentés tesz, majd jelentését írásban is megküldi az illetékes szervnek.

II.2. A helyszíni halottszemle

A helyszíni halottszemlét Budapesten a Budapesti Rendőr-főkapitányság, Bűnügyi szervek, Bűnügyi Technikai Osztály, Központi Szemle és Technikai Alosztály „életes” szemlebizottsága folytatja le. A helyszíni és halottszemle dokumentálásaként elkészítik a helyszíni halottszemle jegyzőkönyvet és a rendőrorvosi véleményt.

II.2.1. A helyszíni halottszemle jelentősége

A helyszíni halottszemle jelentősége az ismeretlen holttestek azonosítása kapcsán abban rejlik, hogy itt kerülnek leírásra és rögzítésre azok a sajátosságok és körülmények, amely alapján a későbbiekben azonosítani lehet az elhunytat. A helyszíni halottszemle során a holttestről és környezetéről fényképfelvételeket készítenek, valamint megvizsgálják a holttestet, az esetleges egyedi azonosításra alkalmas jellemzők után kutatva. Emellett egyesével rögzítik a holttesten és annak környezetében fellelhető ruházatot és személyes

tárgyakat. Amennyiben szükséges, úgy a holttest arcát megkísérlik helyreállítani, valamint a holttest környezetében adatgyűjtést végeznek.

II.2.2. A különös ismertetőjegyek

Különös ismertetőjegy lehet a tetoválás, a műtési heg, a csonkolt, vagy deformált végtag, illetve bármi, ami az „átlag emberre” nem jellemző, egyedi sajátosság. Ezeket a jellegzetességeket a helyszínen úgy kell a fényképfelvételeken rögzíteni, hogy egyértelműen felismerhetőek és azonosíthatóak legyenek.

A különös ismertetőjegyeket egyesével le kell fényképezni és meg is kell mérni ezeket hiteles mércével. A jegyzőkönyvben pontosan rögzíteni kell a méretüket, elhelyezkedésüket, valamint az egyéb jellemzőiket.

A holttesten található ruházatot eredetben rögzíteni kell, le kell fényképezni és le kell írni egyesével a ruhanemű színét, méretét, anyagát, modelljét, egyéb jellemzőit, valamint az egyedi sajátosságait. Ezeket a tárgyakat vagy az illetékes hatósághoz, vagy holttesttel együtt be kell szállítani a boncterembe, ahol megőrzéséről gondoskodnak.

II.2.3. Az ujj-és tenyérnyomat vétel

A helyszínen meg kell kísérelni az ismeretlen holttestről az ujj-és tenyérnyomat vételt, azonban ez sok esetben nehézségbe ütközhet, hiszen a holttest keze erre nem minden esetben alkalmas. Ennek kiküszöbölésére, amennyiben a holttest ujjai elvesztették nedvességüket, lehetséges az ujjbegyek szilikonos feltöltése, amikor is szilikont, vagy más folyadékot injektálnak a holttest ujjvégeibe, hogy ezáltal a bőrfodorszálak újra kirajzolódjanak.

Ezt követően a helyszíni halottszemle jegyzőkönyvet és a rendőrorvosi véleményt a szemlebizottság elkészíti, majd az ujj- és tenyérnyomat lapot és a fényképfelvételeket tartalmazó CD felvételt mellékelve megküldik az illetékes hatóságnak.

II.3. Az eljárás megindítása

Az ügy általános ügy megjelölést kap, tekintettel arra, hogy rendkívüli halálesetről van szó és büntetőeljárás elrendelésének nincs helye.

Ilyenkor, mivel nem tudjuk a holttest személyes adatait, így az iratborítóra ráírjuk az N.N.¹ megjelölést, a nemét, valamint a becsült életkorát maximum 10 éves intervallumban (pl. kb. 50-60 éves).

A rendőrorvosi vélemény, vagy a kórházi dokumentációk megérkezését követően az eljárást hivatalos feljegyzéssel megindítjuk (Feljegyzés rendkívüli haláleset megindításáról). Ekkor is a N.N. megjelölést használjuk az ügy tárgyának megjelölésekor, mellette a becsült életkorral és az elhunyt nemével. (pl. N.N. kb. 50-60 éves férfi)

II.4. A hatósági boncolás

Az eljárás megindítását követően végzéssel elrendeljük a hatósági boncolást. Ebben az ügyekre általánossággal alkalmazható, és az 1/2006 ORFK utasítás alapján összeállított kérdések szerepelnek, így:

79. A szakértőket kirendelő végzéseknek az általános tartalmi követelményeken kívül tartalmaznia kell azokat a kérdéseket, amelyekre az eljáró hatóság választ vár. Így különösen:

- a) Mi a halál közvetlen oka, az mikor következett be, vagy bekövetkezésének mi a valószínű időpontja, időintervalluma?*
- b) A holttesten milyen sérülések találhatók, és melyek azok keletkezési mechanizmusai?*
- c) A holttesten található sérülések okozták-e a halált?*
- d) Időben érkező szakszerű segítség a halál bekövetkeztét elháríthatta volna-e?*
- e) A halált olyan ok idézte-e elő, amely a sérülés nélkül is abban az időben, vagy röviddel utóbb szintén halált eredményezett volna?*

¹ Az N.N. megjelölés a latin „nomen nescio” kifejezésből származó rövidítés, melynek jelentése: nevét nem tudom. A köznapiban a „név nélküli” szó rövidítésének tekintik az N.N. jelölést.

f) A szakértő egyéb megállapításai, amelyek kizárják, vagy valószínűsítik az idegenkezűséget.

Ezek megválaszolása minden esetben a boncolást végző igazságügyi orvosszakértő feladata. Amennyiben szükséges, úgy kiegészítő szakvélemény elkészítését rendeljük el, amelyben a fentiekén túl más kérdéseket is felteszünk.

II.4.1. Az egyéb orvosszakértői feladatok

A hatósági boncolás során az ismeretlen holttestekkel kapcsolatban speciális feladatok is elvégzésre várnak, így szükséges a holttestből vér, vizelet és DNS mintavétel, valamint a koponya és a csípőlapát, vagy a combcsont eltávolítása.

A biztosított vérmintából és vizeletmintából a véralkoholszintet, vagyis a vérben és vizeletben mért etilalkohol koncentrációt határozzák meg százalékos arányban. A vérmintából meghatározható továbbá a szénmonoxid-koncentráció is, amelyet relatív százalék mértékegységben határoznak meg. Amennyiben ez az érték magas, úgy felmerülhet a szénmonoxid-mérgezés, mint halálók.

A koponya alapján a szuperimpozíciós vizsgálatot végzik el, amely a dolgozatomban a későbbiekben kerül részletezésre.

II.5. Az igazságügyi toxikológiai vizsgálat

Az Igazságügyi Szakértői és Kutató Intézet Országos Toxikológiai Intézetében végeztetjük el az ii. toxikológiai szakértői vizsgálatot. A vizsgálat során arra várjuk a szakértő választ, hogy a belekből és zsigerekből, a gyomorból és tartalmából, valamint a biztosított vérmintából kimutathatóak-e növényvédőszeresek, kábítószerfeleségek, gyógyszerhatóanyagok, vagy organikus mérgező anyagok.

A vizsgálat a halál okának megállapításában nyújt segítséget, mint kiegészítő vizsgálat.

III. Az azonosítás szakértői lehetőségei

III.1. Az igazságügyi ujjnyomatszakértő bevonása

Amennyiben a helyszíni halottszemle során sikerült az elhunytról ujj-és tenyéryanomokat rögzíteni, úgy szükséges az ügyben igazságügyi ujjnyomatszakértő bevonása.

A vizsgálatot végzésben rendeljük el szintén, melyben arra várjuk a szakértő válaszát, hogy:

- 1./ A daktiloszkópia nyilvántartásban végzett ellenőrzés alapján megállapítható-e, hogy az ismeretlen holttest ujj- és tenyéryanomai azonosak-e valamely korábban nyilvántartásba vett személyével?*
- 2./ Azonosság esetén mely szerv(ek), mikor és milyen eljárás(ok) kapcsán vettek ujjnyomatot az azonosított személytől ?*
- 3./ A szakértő egyéb észrevételei?*

Az iü. ujjnyomatszakértő az azonosítást olyan módon végzi, hogy a biztosított ujj- és tenyéryanomlap digitalizálását (szkennelését) követően a bűnügyi nyilvántartásban összehasonlítja a bűncselekmények elkövetőinek digitalizált ujj-és tenyéryanomlapjaival.

Amennyiben tehát szerepelnek az elhunyt ujj-és tenyéryanomai a bűnügyi nyilvántartások valamelyikében, úgy megállapíthatóak teljes bizonyossággal a személyes adatai. A szakértő természetesen nemleges válasz esetén is tájékoztatja hatóságunkat.

III.2. Az összehasonlító DNS vizsgálat

A hatósági boncolást kapcsán az ismeretlen holttestből DNS mintát biztosítanak. Ez oly módon történik, hogy egy izomdarabot egy üvegcsébe helyeznek, melyet ezután megfelelő hőmérsékletűre lefagyasztanak. Ez a későbbiek során az összehasonlító DNS vizsgálathoz lesz szükséges. Összehasonlító DNS vizsgálatot akkor végezhetünk, ha van információnk az elhunyt vélhető személyazonosságával kapcsolatban, sikerül az elhunytnak hozzátartozót találnunk, és más módon (pl. felismertetéssel) nem tudjuk egyértelműen megerősíteni a személyazonosságát.

A vizsgálatot kizárólag a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézetben végeztethetjük el, azonban a vizsgálat borzasztóan időigényes (több évig is eltarthat) és költséges (akár több millió forint is lehet), alkalmazása komoly megfontoláson alapul. Annyi bizonyos, hogy ezzel a vizsgálattal tudjuk a legbiztosabb módon megállapítani az elhunyt személyazonosságát.

III.3. A szuperimpozíciós vizsgálat

A szuperimpozíció egymásra vetítést jelent. Ez az iü. orvosszakértői vizsgálati módszer is csak abban az esetben alkalmazható, amikor van információnk az elhunyt vélhető személyazonosságával kapcsolatban, azonban nem tudunk olyan hozzátartozót találni, aki a DNS vizsgálatra alkalmas lehet.

A szuperimpozíciós vizsgálatához szükséges az iü. orvosszakértői vizsgálatot követően (a boncolás után) a koponyacsont eltávolítása. A koponyacsont eltávolítását követően a csontról a lágyrészeket lefőzéssel eltávolítják – ezt hívják macerálásnak.

Ezután belföldi jogsegély keretében a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatal Központi Okmánytártól bekérjük annak a személynek a személy- és lakcímnnyilvántartóban szereplő fényképfelvételeit és annak negatívjait, akit azonosítani kívánunk az elhunyttal.

Ezt követően az iü. orvosszakértő a koponyát összehasonlítja a fényképfelvétel felnagyított negatívjával és antropológiai azonossági pontokat keres. Amennyiben sikerül egyértelmű azonossági pontokat találnia, úgy szakvéleményében a vélt személyazonosságot megerősíti. Amennyiben nem sikerül egyértelmű antropológiai azonossági pontokat találnia, úgy szakvéleményében ezt rögzíti.

A vizsgálat jó és költségtakarékos módszer, azonban tekintettel a szakértők leterheltségére nagyon időigényes, akár több évet is igénybevevő eljárás, továbbá ez csupán megerősítésre szolgálhat, emellett további bizonyítási cselekmények szükségesek.

A holttest koponyáját és az egyéb eltávolított csontokat ún. antropológiai ládákban helyezik el és tárolják az Intézetben.

III.4. A „beépített” orvosi eszközök

Vannak olyan orvosi eszközök, amelyeket implantátumként beültetnek. Ilyen többek között a pacemaker, illetve a csípőprotézis, valamint bármilyen szilikonos feltöltés. Ezek közül a pacemaker minden esetben sorszámozott, így az alapján a személy beazonosítható lesz. Ennek módja, hogy belföldi jogsegély keretében megkeresést küldünk az Országos Egészségpénztárnak, hogy az azzal a sorszámmal rendelkező pacemakert kinek ültették be. Ez alapján beazonosíthatjuk a személyt.

A csípőprotézis és a szilikon beültetése szintén műtéti úton történik, ezek azonban sorszámmal nem rendelkeznek, így ezt visszakeresni nem lehetséges, azonban a későbbiekben döntő segítségünkre lehetnek az azonosítás során, mint egyedi azonosító jelek.

III.5. A fogsor alapján történő azonosítás

Hazánkban nincs olyan rendszer, amely nyilvántartja az emberi fogsort. A fogsor alapján történő azonosítás így akkor lehetséges, amikor van elképzelésünk, hogy ki lehet az a személy, akit be kívánunk azonosítani. Ekkor megtehetjük, hogy belföldi jogsegély keretében beszerezzük a vélt személy fogászati röntgenjét a fogorvosától (természetesen amennyiben van ilyen).

A vizsgálat módja hasonló a szuperimpozíciós eljáráshoz, vagyis a korábban készített röntgenfelvételt rávetítik az elhunyt fogsorára, illetve a fogsorról készített röntgenfelvételt összevetik a korábbi röntgenfelvétellel. Az eljárás igen pontos eredményt adhat, hiszen nincs két egyforma fogsor, így az egyedi azonosítás lehetséges. Elegendő lehet a leírt fogstátusz is, amelyet összevetnek a holttest fogstátuszával, mivel mindenkinek más és más a fogsora és az azon végzett esetleges tömések, pótlások, korona, híd, stb.

Ez a módszer alkalmazható más testrészekről készített röntgenfelvétel alapján más testrészek vonatkozásában is.

IV. Az azonosítás nyomozati lehetőségei

IV.1. A Körözési Információs Rendszer

A Körözési Információs Rendszer (továbbiakban: KIR) sok lehetőséget rejt magában-feltéve, hogy a nyomozó hatóságok megfelelően töltik fel adatokkal. A KIR-ben élő személyeket és holttesteket is körözhetünk. A mi eljárásunkban az élő személyek ellenőrzésével igyekszünk olyan személyt találni, akinek jellemzői megegyeznek az ismeretlen holttest sajátosságaival. Sokszor előfordul ugyanis, hogy idős, szellemi leépülésben szenvedő személyek otthonukból elmennek, majd hazafelé menet eltévednek és valahol otthonuktól távol találják meg holttestüket. Az ilyen jellegű eltűnéseket a hozzátartozók bejelentik a rendőrségen, a rendőrhatóság pedig intézkedik a körözés kiadásáról.

Gyakori hiba és probléma, hogy a sajátosságokat, egyedi azonosításra alkalmas jellemzőket nem rögzítik a rendszerben, mivel nem gondolnak arra, hogy az eltűnt személyt nem élve fogják megtalálni, vagyis nem egy rendőri igazoltatás alapján kerül megállapításra a tartózkodási helyük. Amennyiben a KIR-ben találunk egy lehetséges személyt, úgy az eltűntet kereső körözési előadóval fel kell vennünk a kapcsolatot és egyeztetnünk kell az esetleges jellemzőket, sajátosságokat. Ez igen időigényes folyamat és ennek megelőzéséhez csupán néhány jellemző mondat rögzítésére lenne szükség a KIR-ben, amely alapján gyorsan eldönthetjük, hogy szóba jöhet-e az eltűnt személy.

A KIR-ben létezik többféle kereső funkció, amelyek segítségével nemre, korra, születési dátumra és az eltűnés időpontjára is tudunk keresni, így be tudunk határolni a keresési feltételeknél egy olyan kört, akik között szerepelhet az a személy, akinek ismeretlen holttestét esetlegesen megtaláltuk.

Arra is van lehetőség, hogy keresési feltételként az adott kapitányság illetékességi területét adjuk meg, így csak azokat a körözéseket látjuk, amelyeket az adott kapitányság bocsátott ki.

Az ismeretlen holttestek azonosítása

Amennyiben a találat alapján felmerül bennünk, hogy az ismeretlen holttest azonos lehet a talált személlyel, úgy a nemrégiben megújult Személy- és Lakcímnnyilvántartóban megtekinthetjük a személyi igazolványképét, melyet a helyszíni halottszemle képeivel összehasonlíthatunk.

Azt minden esetben figyelembe kell vennünk, hogy hajléktalanok esetében az életmódból fakadó sajátosságok következményeként igen rövid idő alatt nagyon meg tud változni az ember külseje, ránézésre így lehetséges, hogy nem hasonlít a korábbi fényképfelvételeken szereplő személyre. Ilyenkor lehet szükség a további, személyazonosságot megerősítő eljárási cselekményekre.

IV.2. A média hatalma

Az ismeretlen holttestek azonosítása során lehetőség van arra, hogy az elhunyt fényképfelvételét a Rendőrség internetes honlapján (www.police.hu) a Körözés rovatban közzétegyük. A felhívás elkészítése olyan módon történik, hogy egy megkeresésben leírjuk a Budapesti Rendőr-főkapitányság Kommunikációs Osztálynak az általunk ismert adatokat és jellemzőket, valamint elküldjük a helyszíni halottszemle jegyzőkönyvet, a rendőrorvosi véleményt, valamint a holttestről készített CD felvételt, akik ez alapján elkészítik és közzé teszik a sajtófelhívást.

Ennek jelentősége abban rejlik, hogy így el tudjuk juttatni a fényképfelvételeket és a felhívásunkat az állampolgárokhoz. Az állampolgárok ezt követően vagy hatóságunknál, vagy pedig a Telefontanú ingyenesen hívható telefonszámán keresztül tehetnek bejelentést, amennyiben felismerik a holttestet. Ez még új módszer, de már vannak eredmények. A rovatot 18 éven felülieknek ajánlják és a fényképfelvételeken a nyugalom megzavarására alkalmas részeket kitakarják, hiszen a cél nem az állampolgárok ijesztgetése, hanem a személyazonosság megállapítása.

Az állampolgárok nagy segítségünkre lehetnek az azonosítás során, így szükséges lenne álláspontom szerint nem csupán az írott sajtóban, hanem esetlegesen az esti híradóban is közzétenni a felhívásainkat. Az Interneten keresztül csak az látja az ismeretlen holttestek képeit, aki célzottan keresi - és tudja is, hogy hol keresse azokat.

Szükséges lenne álláspontom szerint a *Fedél Nélkül* című, hajléktalanok által terjesztett magazinban is megjelentetni a keresett személyek képeit, mivel ők általában legalább látásból ismerik egymást, így jó eséllyel tudnak legalább névtörökkel szolgálni. Sokan nem bíznak a Rendőrségben és nem is kívánnak velünk kommunikálni, azonban amennyiben az egyik segélyszervezetnél kijelölnénk egy személyt, akinek jelezhetik közvetlenül az információikat, az megoldást jelenthetne erre a kérdésre is. Ennek jogi szabályozása jelenleg nincs kidolgozva.

IV.3. A hajléktalanszállók és segélyszervezetek

Az ismeretlen holttestek jelentős része hajléktalan életmódot folytató személy, akik nem rendelkeznek személyazonosító okmányokkal. Az azonosításukban nagy segítségünkre vannak a hajléktalanszállók, valamint az utcai gondozók, akik személyesen ismerik őket. Minden hajléktalanszállónak van egy nyilvántartása, ahol szerepelnek az ott lakók. Azok a személyek is szerepelnek, akik csak egyetlen egyszer voltak a hely lakói. A hajléktalanszállókban így rendszeresen megjelenünk személyesen, és magunkkal visszük az elhunyt fényképfelvételét. Ezt követi a klasszikus módszer, vagyis megmutatjuk a fényképfelvételeket a hajléktalanszálló dolgozóinak, az ott dolgozó orvosoknak, valamint az utcai gondozóknak.

Amennyiben felismerik a fénykép alapján a személyt, úgy leellenőrizzük a hajléktalanszálló nyilvántartásában, hogy a halál idejét követően bejelentkezett-e a szállóra, majd leellenőrizzük a Robotzsaru rendőrségi rendszer nyilvántartásában, hogy a halál idejét követően történt-e vele szemben bármilyen rendőri intézkedés.

Amennyiben történt, úgy kizárjuk a lehetséges személyek köréből, amennyiben pedig nem történt, úgy tovább léphetünk.

Nagy lehetőség rejlik a különböző segélyszervezetekben is, így különösen a Vöröskereszt, valamint a Máltai Szeretetszolgálat segíti munkánkat.

Ők azok a szervezetek, akiknek a munkatársai szintén személyesen találkoznak a hajléktalanokkal, ismerhetik őket gyakran név szerint is, így a segítségünkre lehetnek.

Ha mást nem is, de legalább azt meg tudják a legtöbbször mondani, hogy a számunkra ismeretlen személy melyik környéken szokott tartózkodni és kikkel barátkozott. Ezt követően a fényképfelvételeket bemutatjuk a „vélt barátoknak”, akik az alapján segíthetnek azonosítani. Sokszor az is elegendő számunkra, ha a nevét megmondják, így ez alapján a Személy-és Lakcímnnyilvántartó ellenőrzése során megállapíthatjuk a személyazonosságát. A folyamat során a Nyilvántartóban megadhatunk egy születési dátum időintervallumot, valamint a nevet, vagy névtöredéket, és az így kapott –általában igen nagy mennyiségű- találat egyesével történő ellenőrzése során megállapíthatjuk a személyazonosságot.

Ezeket az adatokat ezt követően szintén ellenőrizhetjük a Robotzsaru rendszerben, hogy a halál időpontját követően történt-e a megadott adatokkal rendelkező személlyel szemben intézkedés, mert ha igen, akkor természetesen kizárhatjuk azokat a lehetséges személyek közül.

IV.4. A felismertetési eljárás

Az ismeretlen holttestek azonosítása során meghallgatási jegyzőkönyvet akkor készítünk, amikor az ún. felismertetési eljárást folytatjuk le. Ez nem egy jogilag meghatározott eljárás-fogalom, hanem a gyakorlat alapján összekapcsolódó eljárási cselekmények összessége. Ennek első lépése, hogy valamelyik nyomozati, vagy orvosszakértői módszer alapján találunk egy lehetséges személyt, aki azonos lehet az ismeretlen holttesttel.

Ezt követően megkeressük a legközelebbi hozzátartozót, majd meghallgatjuk az idézett személyt és nyilatkoztatjuk, hogy a rendelkezésünkre álló fényképfelvételek, vagy a néhai által hátrahagyott értéktárgyak alapján felismeri-e az elhunyt személyt. Ilyen esetekben azért készítünk jegyzőkönyvet, mert ez a legfontosabb és gyakorlatilag mindent eldöntő pontja lehet az egész eljárásunknak, így szükséges az, hogy aki részt vesz ebben az eljárási cselekményben, az részletesen mondja el, hogy mire alapozza azt, hogy felismerte az elhunytat és mindezt aláírásával hitelesítse is.

Ez alapján elkerülhetőek az olyan esetek, amikor a hatóságot hibáztatják azért, mert a hozzátartozó által felismert elhunyt egyszer csak hazaállít, mivel tévesen ismerték fel.

IV.5. A belföldi jogsegély

A belföldi jogsegély keretében lehetőségünk van különböző, adatkezelésre jogosult hatóságoktól információt kérni. A leggyakrabban távközlési cégeket keresünk meg, amennyiben az elhunyt nál volt mobiltelefon, mivel az IMEI, valamint a SIM-kártya azonosító alapján visszakéreshetők a számtulajdonos adatai. Ez a módszer gyakran nem vezet eredményre, hiszen mind a mobiltelefonok, mind a SIM-kártyák gyakran cserélnek gazdát, valamint a szolgáltatók nem minden esetben tekintik jogalapnak a Ket.-re történő hivatkozást. Amennyiben sikerül megállapítani a mobiltelefon, vagy a SIM-kártya tulajdonosának adatait, akkor a korábbiakhoz hasonlóan a Robotzsaru, valamint a Személy-és Lakcímnnyilvántartó rendszerének ellenőrzése alapján végezzük az azonosítást.

Megkereshetjük ezen kívül a különböző egészségügyi intézményeket, hogyha az elhunyt valamilyen „friss” műtét nyoma van, hogy hajtottak-e végre illet egy meghatározott időszakban. Ezzel az adatok nagysága miatt van probléma, mivel a műtétek száma igen nagy, valamint rengeteg egészségügyi intézmény van. És ugyebár az sem biztos, hogy a műtétet Budapesten hajtottak végre. Ennek tehát akkor lehet jelentősége, amikor olyan műtét nyoma van az elhunyt, amit csak egy bizonyos, vagy korlátozott számú egészségügyi intézményben hajtanak végre (pl. tüdődaganat eltávolítása).

Emellett az olyan esetekben, amikor az ismeretlen személy kórházban hunyt el, megkereshetjük belföldi jogsegély keretében az Országos Mentőszolgálatot is, akik kiváló előzményi adatokkal tudnak szolgálni. A helyszínen elkészített mentős esetlapot kérhetjük tőlük, amely tartalmazza a bejelentő adatait, a bejelentés idejét, az ellátás helyét, az ellátás módját és az események rövid összefoglalását. Ebből kiderülhetnek olyan körülmények, amelyek segítik a későbbi adatgyűjtést, vagy megadja annak kiinduló pontját.

IV.6. Az adatgyűjtés

Az adatgyűjtés a legalapvetőbb rendőri feladatok közé tartozik. Sokszor a helyszínen végzett adatgyűjtés is hozhat olyan eredményt, amely kiindulópontul szolgálhat. Amennyiben a helyszínen nem állapítható meg érdemleges információ és nem sikerül olyan személyt találni, aki információval szolgálhatna, abban az esetben hatóságunkra hárul ez a feladat.

Az adatgyűjtés lényege, hogy az elhunyt megtalálási helyének környékén lévő összes vendéglátó-ipari egységet, valamint boltot végigjárjuk az elhunyt fényképével és megkísérelünk olyan személyt találni, aki információval tud szolgálni a fényképfelvétel alapján.

A hajléktalan életmódot folytató személyek gyakran fogyasztanak alkoholt, így a non-stop üzletekben sokszor megfordulnak, ezek ellenőrzése elengedhetetlen. Emellett sokszor üvegek visszaváltásából, vagy fémhulladékok gyűjtéséből tartják fent magukat, így az ilyen visszaváltóhelyek, illetve a fémhulladékgyűjtő telepek is segítségünkre lehetnek.

Ezen kívül vannak olyan állampolgárok, akik felkarolják, gondoskodnak a hajléktalanokról egy-egy tál étellel, itallal.

Nagyon sok hajléktalan télen hólapátolásból, nyáron utcaseprésből tartja fent magát. A Fővárosi Közterület-fenntartó Zrt. (továbbiakban: FKF) rendelkezik egy olyan nyilvántartással, ahol azok a személyek is szerepelnek, akik akár csak egyetlen órát is dolgoztak nekik, vagyis közterület-fenntartó munkálatokat végeztek.

Ezt is akkor tudjuk alkalmazni, ha az adatgyűjtés során felmerül legalább egy kereszt-, vagy vezetéknév, amelyet az FKF nyilvántartásában leellenőrünk. 1990-t követően rendelkeznek számítógépes nyilvántartással, amely alapján visszakereshetők a személyes adatok akár egy névtöredékkel is, azonban az ezt megelőző időszakkal kapcsolatban csupán évekre lebontott nyilvántartó könyvek vannak. Szerencsére a könyvekben van névmutató, azonban amikor csupán egy keresztnév áll rendelkezésünkre, akkor szinte reménytelen az összes személy leellenőrzése. Ezért ezt a módszert akkor alkalmazzuk, amikor már van egy lehetséges név és nagyjából be tudjuk határolni, hogy mikor dolgozott a közterület-fenntartóknál.

V. Ismeretlen csecsemők

Számuk tízévente illetékességi területünkön átlagosan 1-2. Elsősorban elhagyatott erdőkben, területeken, vagy szemetesben, konténerekben bukkanunk rájuk. Ezek a nem kívánt gyermekek legtöbbször az eltitkolt terhességek eredményeként kerülnek valamilyen elhagyatott helyre, vagy esetleg egy koraszülés alkalmával halva jönnek a világra és a szülőanya nem akarja, hogy a környezete tudomást szerezzen az eseményekről.

Az ismeretlen holttestek azonosítása

Elsődlegesen ilyen esetekben azt vizsgáljuk, hogy a csecsemő életképes volt-e a születés pillanatában, élve született-e, és ha élve született, akkor mi okozta a halálát.

Amennyiben természetes halálok állapítható meg, erőszakos halálra gyanú nem támad, és a büntetőeljárás megindításának alapja nem áll fent, úgy hatóságunk vizsgálja az ügyet. Ezekben az esetekben nagyon nehéz dolgunk van, hiszen a csecsemő nem rendelkezik személyazonosító adatokkal, tehát hivatalosan, nyilvántartottan nem is létezik.

Ezekben az ügyekben a kiterjedt adatgyűjtés lehet a segítségünkre, így például a környék térfigyelő kameráinak ellenőrzése, a megtalálási hely közelében lakók meghallgatása, valamint a körzet védőnőinek és szülész-nőgyógyászainak megkeresése, hogy van-e tudomásuk olyan esetről, hogy valaki egy idő után nem jelent meg a terhesgondozáson, vagy esetleg egy terhes nőnek a hasa „eltűnik”, de a gyermekét nem látta senki.

Gyakran azonban azok az édesanyák, akik a gyermeküket sorsukra hagyják már magát a terhesség tényét is titkolják, így ez sem feltétlenül vezet eredményre.

Segítséget nyújthat a média is, vagyis az események bemutatása és állampolgári segítség kérése a híradóban, vagy egyéb magazinműsorban, mivel lehetséges, hogy az állampolgárok ráismernek ismerősükre és bejelentést tesznek a Rendőrségen.

Sokszor azonban ezek az ügyek megoldatlanok maradnak, mivel sajnos nincs semmi kiindulópont, a halott csecsemő rövid élete alatt nem feltétlenül hagyott olyan nyomokat a világban, amely segítene megállapítani az édesanya kilétét.

VI. Ismeretlen csontok megtalálásával kapcsolatos teendők és ü. orvosszakértői módszerek

VI.1. Az általános intézkedések

Napjainkban is egyre gyakrabban előfordul, hogy valamilyen építkezés során a földben emberi csontmaradványokat találnak. Ezek jórészt az I. és a II. világháború során kerültek a földbe a harcok, illetve a temetők felszámolása során. Ezeknek a csontoknak a pontos azonosítása lehetetlen.

Alapvetően, amikor ismeretlen csontokat találnak a földben, akkor az eljárás az alábbiak szerint alakul.

Tekintettel arra, hogy az egy helyen talált csontok alapján a helyszínen nem állapítható meg pontosan, hogy hány emberről van szó, így az egy helyen megtalált csontok egy ügyet képeznek. A csontokról nem készül szemlejegyzőkönyv, hanem a helyszíni szemlebizottság jelentést készít róluk. A csontokat ezt követően ugyanúgy beszállítják az igazságügyi orvosszakértőhöz, aki a csontok vizsgálatát elvégzi. A vizsgálatnál általában jelen van egy biológus is, aki a szakértő munkáját segíti.

Az igazságügyi orvosszakértőtől ilyen esetekben arra kérjük a válaszát, hogy:

- A csontok emberi eredetűek-e, azok melyik emberi testrész csontjai?
- A megtalált csontok hány személytől származhatnak?
- A személyek neme, kora, magassága, illetve egyéb antropológiai pont megállapítható-e?
- A csontokon milyen régebbi elváltozások /betegségek/ törések stb. észlelhetőek, azokból milyen következtetések vonhatóak le?
- Megállapítható-e a halál oka, ideje, illetve a csontok mióta lehettek a földben?
- Esetleges sérülések jelenléte utalhat-e bűncselekmény elkövetésére?
- A szakértő egyéb észrevételei.

A szakértő a rendelkezésre álló csontokat egyesével megvizsgálja és leírja azok méreteit, jellegzetességeit, az esetleges sérüléseket, valamint amennyiben megállapítható, úgy a nemét és korát, valamint azt, hogy mióta lehetnek a földben.

Amennyiben a csontokon olyan sérülés található, amely alapján idegenkezűség gyanúja merül fel, akkor az ügyet az Életvédelmi Osztály átveszi az eljárás további lefolytatása céljából – bár az elkövető kilétének megállapítására aligha van remény.

A csontok vizsgálatát követően kb. 6 hónappal később azokat elégetés módszerével megsemmisítik.

Amennyiben az ismeretlen csontokat olyan területen találják meg, ahol felmerül, hogy korábban izraelita temető volt, úgy a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségét megkeressük azzal kapcsolatban, hogy a megtalálási helyen valóban izraelita temető volt-e és ha igen, akkor a csontok temetését vállalják-e.

Amennyiben más vallás, vagy felekezet temetkezési, vagy kegyeleti helye jöhet számításba, úgy őket keressük fel a csontok további sorsával kapcsolatban.

VI.2. Az azonosítás néhány iü. orvosszakértői módszere

Legelőször tehát annak megállapítása szükséges, hogy a csontok emberi eredetűek-e. Amennyiben igen, úgy folytatódik a vizsgálatunk. Amennyiben azonban megállapítást nyer, hogy nem emberi eredetűek, úgy az eljárást megszüntetjük.

A csontok vizsgálata során fontos a személyek nemének és korának meghatározása. A csontokon számos olyan nemi jelleg van, amely segít a nem meghatározásában. A csontváz nemi jellegei genetikai eredetűek, számos méretbeli és aránybeli különbség van a férfi és a női csontok között, azonban ezek meghatározásánál figyelembe kell venni, hogy ezt befolyásolja a környezeti tényező és az izomzat fejlettsége.

A nem meghatározás után a kor meghatározása történik, erre többféle módszer van. A Nemeskéri, Harsányi, Acsádi (1960) módszer alapján a csont szivacsos állományának,

velőűrjének és kérgi állományának, valamint a koponyavarratok elcsontosodásának vizsgálata alapján lehet megbecsülni az életkort.

A Meindl és Lovejoy (1985) módszer lényege, hogy a koponyavarraton kijelölnek tíz pontot és az ezek menti elcsontosodás alapján becsülik meg az elhalálozási életkort. Mind a tíz pontra egyenként 0 és 3 közötti értéket rendelnek és ezek összeadásával határozható meg az életkor.

A testmagasság mértékét vagy közvetlenül a csövescsontok abszolút hosszúsági mértékéből, vagy az adott módszer által korrigált értéke alapján az előre meghatározott táblázatból keresik ki. Ha több olyan csöves csont van, amely alapján a testmagasság megbecsülhető, akkor a kapott értékeket átlagolják. Ezt a módszert Trotter-Glesser (1952) módszernek nevezzük.

Az ismeretlen csontokról ezek alapján készül egy iü. orvosszakértői vélemény, amely tartalmazza a csontok alapján megállapítható összes következtetést és jellemzőt. A véleményben fontos szereppel bír annak meghatározása, hogy a csontok mióta lehettek a földben.

Az esetek döntő többségében megállapítást nyer, hogy a csontok több, mint 25 évvel korábban kerültek a földre, így azok azonosítására aligha van remény. Ekkor – további teendő hiányában - az eljárás határozattal befejezésre kerül és az irattárban kerül elhelyezésre „nem selejtezhető” jelzéssel, hiszen mégiscsak ismeretlen holttestekről van szó.

VII. A további teendők

Vannak olyan eljárási szabályok, amelyeket a fentiekén túl el kell végeznünk az eredményességtől függetlenül.

VII.1. Ha nem sikerül azonosítani...

Amennyiben nem sikerül az ismeretlen holttestet 30 napon belül azonosítanunk, úgy ezt átiratban jelezzük a Semmelweis Egyetem Általános Orvostudományi Kar Igazságügyi és Biztosítás-orvostani Intézetnek, akik kezdeményezik az elhunyt eltemettetését az illetékes Önkormányzat felé.

Az ismeretlen holttestek azonosítása

Emellett az ügyirat egy példányát felterjesztjük az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság, Koordinációs Főosztálynak, akik a körözés kiadását követően a körözés-felügyeletet látják el.

Ezen kívül szükséges az eltemettetést végző illetékes önkormányzat megkeresése, akiktől a halotti anyakönyvi kivonat másolati példányát beszerezzük.

Ezt követően attól függetlenül, hogy letelt az első 30 nap az ügyben, ugyanúgy folytathatjuk az azonosításhoz vezető cselekményeket.

VII.2. Az azonosítás után

Az ismeretlen holttest kétséget kizáróan bekövetkezett azonosítását követően számos teendő vár még ránk.

Először is meg kell kísérelnünk hozzátartozót felkutatni, akit az eljárásunkban ügyfélnek tekintünk. Ennek módja, hogy a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatal Központi Okmánytárnak megkeresést küldünk belföldi jogsegély keretében, hogy végezzék el az elhunyt családépítését, vagyis készítsék el a családfáját. A családépítés eredményének leellenőrzése során megkíséreljük felkutatni a legközelebbi hozzátartozót, akit kiértésítünk az eseményekről. Ennek menete, hogy megkeresést küldünk a hozzátartozó lakhelye szerint illetékes rendőrkapitányságnak, hogy a járőrök segítségével értesítsék a hozzátartozót a lakóhelyén az eseményekről.

Ezt követően a hozzátartozónak átadjuk az elhunyt esetleges értékeit, valamint tájékoztatjuk az eltemetés helyéről és az eljárás menetéről.

Ezen kívül írásban értesítjük a Semmelweis Egyetem Általános Orvostudományi Kar Igazságügyi és Biztosítás-orvostani Intézetet, valamint az eltemettetést végző önkormányzatot a személyazonosság megállapításáról.

Ezt követően az eljárást határozattal befejezzük, amennyiben rendkívüli halál tényét állapítja meg az iü. orvosszakértő, vagy végzéssel megszüntetjük, amennyiben természetes halálokot állapít meg az iü. orvosszakértő a véleményében, hiszen ekkor a rendkívüli halál ténye nem állapítható meg, így az eljárást nem kell továbbfolytatnunk.

A határozatot/végzést megküldjük a hozzátartozónak, és amennyiben nem fellebbeznek az ügyben, úgy az 10 munkanap elteltével jogerőre emelkedik.

Ezt követően az ügyirat az irattárba kerül és 20 évig megőrizzük.

VIII. Statisztika

2005-ben hatóságunknál 80 ismeretlen holttest miatt indult eljárás, ebből 48-at sikerült azonosítani.

2006-ban hatóságunk 91 ismeretlen holttest ügyében járt el, ebből 51-et sikerült azonosítani.

2007-ben az ismeretlen holttestek száma 95 volt, ebből 62 fő került azonosításra.

2008-ban 70 ismeretlen holttest ügyében indult eljárás hatóságunknál, ebből 50 főt sikerült azonosítani.

2009-ben 64 ismeretlen holttestből 23-at sikerült azonosítani hatóságunknak.

2010-ben 67 ismeretlen holttestből 32 került azonosításra.

Ezek alapján látható, hogy nagyon sokan vannak, akik nem szerepelnek egyetlen azonosítást lehetővé tévő hatósági nyilvántartásban sem, illetve akiket sajnos soha nem keresnek rokonai, barátai. A hajléktalanok világa egy eléggé zárt közösség, akik nem keresik egymást és általában nem könnyítik meg a hatóság munkáját, igyekeznek távol maradni a rendőrségtől. Rajtuk kívül azonban a hozzátartozók gyakran beletörődnek abba, hogy hozzátartozójuk hajléktalan életmódot folytat, így nem keresik őket.

IX. Javaslatok

Az ismeretlen holttestek azonosításának lehetősége szinte korlátlan, sokszor olyan dolgokból sikerül azonosítást végezni, amely kezdetben jelentéktelennek tűnik.

Mindenképpen szükséges lenne a tengernyi, állandóan módosuló jogszabályok helyett egyetlen, átfogó jogszabály kidolgozása, amelyet kimondottan a rendkívüli halálesetek esetére

Az ismeretlen holttestek azonosítása

dolgoztak ki. Ezzel elkerülhető lenne, hogy egységes jogszabályok hiányában az egész országban eltérően kezeljék a rendkívüli haláleseteket.

Az ismeretlen holttestek esetén a fényképfelvételek nagy nyilvánossághoz történő eljuttatása (közzététele a napi médiában) nagy mértékben hozzásegítené hatóságunkat a sikeres azonosításokhoz.

Emellett szükséges lenne a szorosabb együttműködés a szociális intézményekkel, akikkel érvényes együttműködési megállapodás jelenleg nem létezik az ismeretlen holttestek vonatkozásában, így megkeresésünkör csak a dolgozók jóindulatában és segítőkészségében bízhatunk.

Emellett szükséges lenne az is, hogy az emberek, különösen a hajléktalanok foglalkozzanak egymással és egyik-másik személy eltűnését bejelentsék a Rendőrségen. Erre jó motiváló tényező lenne például a díjkitűzés megállapítása, vagyis az ismeretlen holttestek azonosításáért pénzjutalom járna. Álláspontom szerint a hajléktalanok körében már kis összegekért cserébe szolgáltatnának hasznos információkat. Erre természetesen nincs anyagi fedezete a Rendőrségnek.

X. Érdekes esetek

X.1. A múmia visszatér?

2010. január hónapban Budapest belvárosában az egyik lakásban lomtalanítást végzett a lakás tulajdonosa, mivel brit állampolgárságú albérlője temérdek szemetet halmozott fel a lakásban. A lomtalanítás közben egy szemmel láthatóan több hónapja halott személyre, vélhetően albérlője holttestére bukkant. A holttest előrehaladott mumifikálódott állapota miatt egyértelműen nem sikerült megállapítani a helyszínen a személyazonosságát. A helyszíni halottszemle során a megtalálása előtt 6-8 hónappal korábban tették a haláleset bekövetkezését. Az elhunyt vélhető személyazonosító adatai alapján sikerült felvennem a kapcsolatot az Egyesült Királyságban élő testvéreivel, akik vállalták, hogy Magyarországra utaznak a DNS alapján történő személyazonosság-megerősítés miatt. Ez meg is történt, a DNS mintavétel alapján sikerült megerősíteni az elhunyt személyazonosságát. Az ü. orvosszakértő természetes halálokot állapított meg a halál okaként. Földi maradványait hamvasztás után a Dunában szórták szét.

X.2. Zalaegerszegről a Dunába

2010 júliusában Budapesten, a XI. kerület, Kopaszi-gátnál, egy értékek és személyes okmányok nélküli, ismeretlen személyazonosságú holttestet találtak a Dunában. A helyszíni halottszemle során a halál okaként tartós víz alá merülést, következményes fulladást vélelmeztek a halál okaként, az idegenkezűséget kizárták. Az ü. orvosszakértői vélemény megerősítette ezt. A körözési rendszer ellenőrzése alapján felmerült, hogy az elhunyt azonos egy zalaegerszegi pszichiátriáról eltűnt személlyel. Megkeresést küldünk a Zalaegerszeg Rendőrkapitányságnak, akik a hozzátartozónak bemutatták a fényképfelvételeket. A hozzátartozó felismerte a képen a fiát, így az azonosítást elvégeztük.

Ezt követően néhány hónap elteltével az elhunyt telefonjáról érkezett egy SMS az egyik ismerősének, melyben biztosította róla, hogy „mostmár mindent elvégzett”. Ennek nyomán beszereztük az elhunyt telefonjának híváslistáját, amely alapján megállapítást nyert, hogy

kimenő üzenetet a halál bekövetkezését követően nem küldtek róla. A telefontársaság szerint ez egy „kóbor SMS” volt, amelyet vagy jóval korábban, vagy pedig időzítve küldtek el.

Az elhunyt, vagyis a nevében valaki azonban bejelentkezett az IWIW-re is 2010 szeptemberében. Erre magyarázatot találni nem sikerült, azonban a hozzátartozó egyértelmű állítását, mely szerint felismerte fiát az elhunytban, nem kérdőjeleztük meg, így nem volt szükséges új eljárás lefolytatása.

X.3. A Szabadság híd tetején

2010 májusában egy férfi felmászott a Szabadság híd tetején lévő turulmadár szoborra és azzal fenyegetőzött, hogy leugrik onnan. A Tűzoltóság nagy erővel vonult a helyszínre, majd emelőkosár segítségével felmentek a férfihez. A férfi ezt követően elővett egy dezodorot és egy öngyújtót a hátizsákjából, majd magára fújta a dezodort miközben az öngyújtó segítségével begyújtotta azt. Pillanatok alatt az egész teste lángolt, majd pár perc elteltével felmászott a turulmadár szárnyának tetejére és a mélybe vetette magát.

Személyazonosításra alkalmas iratot nem találtak nála és a körözési rendszer ellenőrzése sem vezetett eredményre. A hátizsákjában azonban előkerült a mobiltelefonja, így megkeresést küldtünk az illetékes mobilszolgáltatónak, akik megküldték a SIM-kártya tulajdonosának adatait, ez alapján, majd később a hozzátartozó felismerése alapján kerültek megállapításra személyes adatai.

X.4. Aki hazatért a temetése napján

2009. év végén meghalt egy személy az egyik fővárosi kórházban. A kórházban a személyes Személyazonosító igazolványai alapján kiértékelte a kórház az elhunyt testvérét, aki nem vállalta, hogy megnézi a holttestet. Ezt követően hatósági eljárás indult az ügyben, mivel tisztázatlanok voltak a haláleset körülményei, mivel a holttesten volt egy fejsérülés. Az eljárás során megállapítást nyert a halál oka, az idegenkezűséget kizárták, a holttestet elhamvasztották és egy kelet-Magyarországi falu temetőjében eltemették a családi sírba.

Néhány nap elteltével a temetést intéző testvér ajtaján csengettek és nem más, mint az „elhunyt” állt ott. A testvér, miután magához tért a döbbenettől, jelentkezett hatóságunknál és jelezte, hogy mégsem a testvére volt az elhunyt.

Az ismeretlen holttestek azonosítása

Az eljárás során megállapítást nyert, hogy a hazatért rokon személyazonosító iratait ellopták korábban.

A személy maga nem állt körözés alatt, csak külön az okmányok, más körülmény pedig nem indokolta az okmányok ellenőrzését, a személyazonosság nem kérdőjeleződött meg az eljárás során egy percre sem. Az okmányok egyébként a holttesttel együtt beszállításra kerültek az Intézetbe.

Így tehát szükséges volt megjelennünk az eltemetés helyén és exhumálni az elhunyt hamvait, amelyeket Budapestre szállítottunk a krematóriumba a téves jelzések eltávolítása céljából. Ezután a hamvakat köztemetéssel helyezték végső nyugalomra.

Tekintettel arra, hogy a holttestről fényképfelvételek nem készültek, DNS mintát nem biztosítottak, a koponyacsontot nem távolították el, a testet pedig elhamvasztották, így a beazonosítás lehetetlennek tűnik...

A hozzátartozók a tévedés miatt pert indítottak a BRFK ellen, amelyet meg is nyertek.

Az ügy tanulsága, hogy a személyek mellett az okmányok ellenőrzése sem árt a KIR-ben...

Záró gondolatok

Amikor arra adtam a fejem, hogy ebből a témából írjak dolgozatot, egyrészt nagy örömmel töltött el az alkotás öröme, másrészt viszont elgondolkodtam azon, hogy mit jelöljek meg a munkám forrásaként? Hiszen a dolgozatomban megfogalmazottak egy jó részét az élet írta, míg másik részét a hosszú évek tapasztalatai és kreativitása teremtette meg... Így tehát forrásom ezek mellett a jogszabályi háttér, amely keretet ad munkánknak.

Szerencsés helyzetben vagyok, hogy az a munkám, ami valóban érdekel és a hivatásom teret ad a gondolkodásnak és a kreativitásnak. Ugyanakkor persze, ahogyan a nyomozói munka más területein, úgy nekünk sem árt egy kis szerencse sem a tudás mellé.

Minden ügy más, így nehéz egyöntetű igazságokat megfogalmazni. Én mégis bízom benne, hogy dolgozatommal hozzájárulok ahhoz, hogy minél több név vésődjön az N.N. megjelölésű kopott fejfákra.

Külön köszönetet szeretnék mondani Köbli Mihály rendőr őrnagy úrnak, a Budapesti Rendőr-főkapitányság, V. kerületi Rendőrkapitányság, Rendkívüli Haláleseti Osztály vezetőjének a dolgozatom elkészítéséhez nyújtott szakmai segítségéért.

Források:

1. 1997. évi CLIV. Törvény- Az egészségügyről
2. 2004. évi CXL. törvény- a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól
3. 23/1994. (X. 26.) BM rendelet- Az eltűnt személyek felkutatásának és a rendkívüli halálesetek kivizsgálásának rendjéről
4. 34/1999. (IX. 24.) BM-EüM-IM együttes rendelet az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvénynek a halottakkal kapcsolatos rendelkezései végrehajtásáról, valamint a rendkívüli halál esetén követendő eljárásról
5. 1/2006 ORFK utasítás - a rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárás szabályzata kiadásáról
6. 2001. évi XVIII. törvény - a személy- és tárgykörözésről
7. 20/2001. (X. 11.) BM rendelet - a Rendőrség és a Határőrség körözési tevékenységéről, a körözés során alkalmazható intézkedések végrehajtásáról, valamint a körözött személyek, tárgyak tartózkodási, illetve megtalálási helyének, illetőleg a személyek és holttestek személyazonosságának megállapítása esetén követendő eljárásról
8. 1994. évi XXXIV. törvény - a Rendőrségről
9. 62/2007. (XII. 23.) IRM rendelet - a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról
10. N.N. Ügyiratok 2005-2010.
11. Internet- <http://www.archeo.mta.hu/antropologia/metodus.html>